

Teachers' Methaphoric Impressions Related to 'School Manager'

Durdağı AKAN¹Sinan YALÇIN²İsa YILDIRIM²

ABSTRACT. Metaphors are types of expressions that reflect our conceptual perceptions. They are important tools of our mental worlds in that they help individuals explain their lives, environments and the events and phenomena in their environments. To this aim, teachers' perceptions of the concept of school manager were determined through metaphors. The sample of the research consisted of 106 teachers working in the city of Erzincan. The data of the research were collected using the semi-structured interview form. According to the findings, the participant teachers produced a total of 24 metaphors regarding school managers. These metaphors were grouped under themes. The theme of "management" had the highest number of metaphors. The participant teachers represented school managers using the metaphors of commander, soldier, computer, pencil and manager, respectively.

Keywords: Metaphor, teacher, school manager.

Extended Summary

Purpose and significance: Metaphors are types of expressions that reflect our perceptions of concepts. They are important tools of our mental worlds in that they help individuals explain their lives, environments and the events and phenomena in their environments. To this aim, teachers' perceptions of the concept of school manager were determined through metaphors. School managers could be symbolized by teachers through metaphors and thus the administrative practices in schools might be evaluated. Therefore, this study was aimed at investigating through metaphors how managers are perceived by teachers.

Method: In this study, the qualitative research method of descriptive analysis was employed. A semi-structured interview form was used in the research. The descriptive research method aims to explain the interactions between different situations by considering the links between a current situation and past events and conditions. The interview form developed by the researcher was used in this study as the data collection instrument. They were given interview forms to be filled out in 15 minutes. The data collected were evaluated through qualitative data analysis methods.

Findings: When the findings obtained in the research are reviewed, it is seen that teachers produced a total of 24 metaphors regarding the concept of school manager. Of the 24 metaphors produced by the teachers, 16 were represented by one person, whereas the other eight were represented by two to 45 people. Teachers matched 14 of the metaphors they produced with living beings and ten of them with non-living things. Of the former 14, twelve were matched with human, one with animal and one with plant. More than half of the metaphors were under the theme of manager-management. The one with the highest rate of representation was the metaphor of "commander". Nearly half of the participant teachers associated the school manager with the concept of "commander". Secondly, a significant number of teachers developed the metaphor of "computer" that is considered under the theme of knowledge conveyor.

Discussion and Conclusions: The data collected points to this general conclusion: School managers continue to pursue traditional ways of managing, they fail to adopt new management approaches and behaviors, and thus they fail to get rid of the manager identity. Moreover, the metaphors that came out in the research indicate that school managers rarely exhibit democratic management behaviors and thus teachers largely associate the role of the school manager metaphorically with the notion of management. In today's world in which we encounter transformations in many fields from technology to management and from science to economics; every new day brings about novel techniques, concepts and approaches in the field of management replacing those that fail to satisfy contemporary needs and demands. Such a transformation also creates a series of changes in manager behaviors and managers now are expected to behave differently. The aim of this study was to demonstrate teachers' perceptions of school managers through metaphors. It was attempted to determine the ways school managers behave in line with the changing management approaches. Metaphors are of importance in that they reflect our mental associations. They demonstrate the ways we perceive, understand and represent concepts; and also the ways these concepts are comprehended in our minds. Metaphors can also be considered to be tools of learning. They might help us get information about events, phenomena and concepts. The metaphors that the teachers in this study produced regarding school managers reflect their perceptions of school managers. Through metaphors, managers' various technical and personal behaviors as well as their management styles could be determined.

1 Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü / durdagiakan@hotmail.com

2 Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü sinan29@gmail.com / isaakademik@hotmail.com

“Okul Müdürü” Kavramına İlişkin Öğretmenlerin Metaforik Algıları

Durdağı AKAN¹

Sinan YALÇIN²

İsa YILDIRIM²

ÖZ. Metaforlar, kavramlar hakkında zihinsel algılarımızı yansıtan ifade biçimleridir. İnsanların yaşamlarını, çevrelerini ve çevrelerindeki olay ve olguları açıklamalarını sağlaması bakımından metaforlar zihin dünyamızda önemli araçlardır. Bu çalışmada öğretmenlerin okul müdürü kavramına ilişkin zihinsel algıları metaforlar aracılığı ile tespit edilmek istenmiştir. Araştırmanın çalışma alanını Erzincan ilinde görev yapmakta olan 106 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma verileri, nitel araştırma yönteminde yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Çalışma bulgularına göre, öğretmenler okul müdürü kavramına ilişkin olarak toplam 24 adet metafor üretmişlerdir. Üretilen metaforlar temalar halinde gruplandırılmıştır. Öğretmenler okul müdürü kavramına ilişkin olarak en fazla en fazla yönetim teması kapsamında metafor üretmişlerdir. Öğretmenlerin ürettiği metaforlara göre öğretmenler okul müdürlerini sırasıyla, komutan, asker, bilgisayar, kalem, yönetici metaforları ile izah etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, öğretmen, okul müdürü

GİRİŞ

Yönetim bir uygulama alanı olarak insanlık tarihi kadar eskidir. Ama bir disiplin olarak yönetimin yaklaşık elli yıllık bir mazisi vardır. Yönetimin bir disiplin halini aldığı zaman diliminden itibaren en hızlı gelişen disiplin yönetim olmuştur. Yakın zamanda içerisinde yönetim ve yönetici kadar dünya çapında yaygınlık kazanmış başka bir alan olmamıştır (Drucker 2011). Yönetim; bir planlama, organize etme, liderlik etme, örgüt üyelerinin eksikliklerini kontrol etme ve örgüt amaçlarını gerçekleştirme doğrultusunda diğer örgütsel kaynakları kullanma süreci olarak tanımlanır (Stoner, 1978). Yönetimin görevi, örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmak, örgütteki insan ve madde kaynaklarını en verimli biçimde kullanmakla gerçekleşir (Bursalıoğlu 2005; Ağaoğlu 2005). Yönetim bir örgütü etkili kılmak ve örgütü amacına ulaştırmak adına yapılan faaliyetler bütünü olarak ifade edilebilir. Yönetici ise bu faaliyetleri koordine eden, örgütleyen kişi olarak yönetimden sorumludur. Yönetici sergilediği etkili yönetici davranışları ile örgütün etkililiğinin ve verimliliğinin artmasını sağlayan kişidir. Örgütleri canlı kılan ve devamlılığını sağlayan etkili bir yönetim anlayışıdır.

Esasında yönetim sosyal bir süreçtir. Örgütün ortak amaçlarıyla bütün çalışanları birleştirici güce sahip bir yöneticinin, bu süreç içinde önemli bir rolü vardır. Yöneticiler, belli bir amaca yönelen insanları, hedefe ulaşmak için ahenkli bir şekilde ve işbirliği içinde etkili ve verimli olarak yönetmek sorumluluğundaki kişilerdir (Erdoğan, 2000). Etkili lider, hem kurumun gereksinimlerini hem de çalışanların gereksinimlerini karşılıklı olarak gidermeyi başarabilecek duyarlılık ve esnekliğe sahip olmalı, birbirleriyle yarışan bu iki gereksinim arasında çıkması kaçınılmaz çatışmaları çözecek beceride olmalıdır (Gordon, 1999). Bir eğitim örgütü olan okullarda da okulların amacına ulaşmasında ve etkililiğinin ve verimliliğinin artmasında en önemli rol okul yöneticisine aittir (Taymaz, 1995). Okul yöneticisi çalışanlar arasında iletişim kuran, çalışanları eş güdümlen ve sonuçta bütün yapılan etkinlikleri değerlendirerek okul örgütünü etkili ve başarılı düzeye ulaştırmaya çalışan kişidir (Başar, 1995). Okul denen örgütün toplumsal beklentileri karşılayabilmesinin ana unsuru okul yöneticisidir.

Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi, okulun iyi örgütlenmesine ve iyi yönetilmesine bağlıdır (Alıç, 1991). Bir başka ifadeyle okul yönetimi, okulu, önceden belirlenmiş amaçlara ulaştırmak için sentezler yapabilme, fırsatlardan yararlanabilme, var olanı görebilme, zamanı etkili ve verimli bir şekilde kullanabilme, amaçlara dönük politika ve kararları uygulayabilme yeterliliğine sahip olmalıdır (Demirtaş, 2005; Gülşen ve Gökyer, 2012). Okulların gelişmesi, eğitim yenilikleri için gerekli şartların oluşturulabilmesi okul müdürlerine bağlıdır (Fullan, 2002). Okulların etkililiği ile yöneticilerin sahip olduğu akademik yeterlikler arasında doğrusal bir ilişki vardır (Çelikten 2004). Bu nedenle okul yöneticisi okul çevresinde meydana gelen okulu ilgilendiren değişimler ve yenilikler karşısında yeni roller üstlenmek durumundadır (Hoşgörür ve Yoncalık, 2004). Okul müdürü zamanın çoğunu, okul içinde gezinerek, sınıfları ziyaret ederek, eğitim – öğretim ve öğrenciler için harcamalıdır (Sergiovanni 1984). Okul yöneticileri; öğretmenleri güdülemede, örgütsel amaçlar etrafında birleştirmede, kendilerini okula

1 Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü / durdagiakan@hotmail.com

2 Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü sinan29@gmail.com / isaakademik@hotmail.com

adamlarını sağlamada ve en önemlisi de eğitim-öğretim sürecini geliştirmede bir takım yeterliliğe sahip olmalıdırlar (Akçay, 2003). Bu anlamda müdürlerin, yönetim becerilerine sahip olmaları ve bu özellikler doğrultusunda okulları yönetebilmelerinin gerekliliği anlaşılabilir. Müdürlerin okulları yönetirken kullandıkları yönetim tarzları, okulda bulunan öğrenci ve öğretmenlerin çalışmalarını etkileyebilir. Müdürlerin yönetim biçimleri de onların öğrenci ve öğretmenler tarafından nasıl algılandığının belirlenmesiyle ortaya çıkarılabilir (Cerit 2008).

Okul, sembollerin yoğun olarak yer aldığı ve kullanıldığı bir yaşam alanıdır. Bu sembollerden biri de metaforlardır (Şişman ve Turan, 2004). Bir şeyi başka birisinin gözüyle görmek veya bir kavram alanını başka bir alan açısından yapılandırmak veya anlamak (Sanchez vd, 2000) olan metaforlar, okul müdürlerinin çalışanlar tarafından algılanma biçimini belirlemede bir araç olarak kullanılabilir. Metaforlar yardımıyla, bir okul yöneticisinin yönetim biçimlerini, orta koymuş oldukları yönetici rol ve davranışlarını ve okul ortamındaki öğrenci ve öğretmenler ile ilişkiler gibi çeşitli faktörler araştırılabilir (Ben-Peretz & Mendelson & Kron, 2003).

Metaforlar, örgütsel ortamdaki ilişkiler çerçevesinde yöneticilerin sergilemiş olduğu davranış biçiminden ve yönetim anlayışlarından etkilenenler ve onlarla iletişim içerisinde bulunanlar tarafından yöneticilerin nasıl algılandığının ortaya çıkarılmasını sağlayabilir. Çeşitli semboller kullanılarak benzetmeler yoluyla yöneticilerin kurumlardaki algılanış biçimlerini farklı tanımlamalarla öğrenebiliriz. Böylece okullardaki yönetim olgusu hakkında bilgi sahibi olunabilir (Leithwood, 2005). Okul geliştirme ve etkili kılma çalışmalarının müdürler tarafından tek başına yapılması yerine, okulda bulunan ve eğitim-öğretim ile ilişkili olan paydaşların desteğiyle yürütülmesi, eğitimin niteliğini olumlu yönde etkileyebilir (Grauwe, 2005). Okul müdürlerinin öğretmenlerin gözüyle simgeleştirilmesi, metaforlar aracılığı ile elde edilebilir ve böylece okullardaki yönetim uygulamaları hakkında bir değerlendirme yapılabilir. Bu nedenle, bu çalışmada müdürlerin, öğretmen tarafından nasıl algılandığının, metaforlar yoluyla araştırılması amaçlanmıştır.

Metafor

Metaforlar, bir kavramın bireyde oluşturduğu etiket, anlam ya da kavramsal ifadeler (Eraslan, 2011), iki nesne veya kavramı birbirine bağlayan dilsel araçlar (Palmquist, 2001), karmaşık fikirlerin daha kolay anlaşılmasını sağlayan zihinsel haritalar(Heidorn, 2001), bir kişinin bir kavramı ya da olguyu algıladığı biçimde, benzetmeler kullanarak ifade etmesi (Aydın, 2010), insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç (Cerit, 2000), bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması (Aslan ve Bayrakçı, 2006), soyut kavramlar ile bilinen somut şeyler arasında ilişki kurmak (Saban vd, 2005), bir olguyu başka bir olguya göre anlamak ve tecrübe etmek (Lakoff ve Johnson, 2005), bir fikir, obje ya da eylemi, bir sözcük veya deyim ile herhangi bir duruma benzeterek ifade etme biçimi (Palmer ve Lundberg, 1995) olarak tanımlanabilir.

Gentner ve Wolff (2000) metaforu, çok yönlü bir görüntü olarak tanımlarken, Mac Cormoc (1999) metaforu farklılıklar arasındaki benzerliklerin ifade edilmesi olarak tanımlamış, metaforik gelişmenin insanın şekilsel zekasının önemli bir elementi oluşturmasında ve ifade etmesinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir (Cameron,1996). Metaforlar, anlamak istediğimiz nesneyi veya olguyu, başka bir anlam alanına ait olan kavramlar ağına bağlayarak, yeniden kavramlaştırmamızı, değişik yönlerden görmemizi ve daha önceden gözden kaçan bazı durumları aydınlatabilmemizi sağlar (Taylor, 1984). Metaforlar, bir düşünce tarzının diğer bir düşünce tarzı ile yer değiştirmesine imkân sağlar. Metafor, birey tarafından, yüksek ölçüde özel, soyut, yeni ve kuramsal bir şeyi keşfetmeye ve anlamaya olanak sağlar (Yob, 2003). Bir kavramı başka bir kavrama benzeterek anlatmak için metaforlar kullanılır. Gerçekte o iki kavramın birbirine benzerliği pek az olabilir, ama birini çok iyi tanıyor olmak bize ikincisini daha iyi anlama olanağı sağlar (Tamimi, 2005).

Metaforlar birer algı aracıdır (Arnett, 1999). Bir metafor bir şey hakkında düşünmek için zihinsel bir çerçeve sunar (Shuell, 1990). Çoğunlukla benzer bir alandan yeni ve çoğunlukla bilinmeyen bir alana bilgi transferini (Tsoukas, 1991) ve çok karmaşık bir fenomeni veya durumun özelliklerini aydınlatmak için kavramsal bir araç olarak benzer bir olay ve nesneyi kullanmayı kapsar (Oxford v.d. 1998). Metaforlar koordinasyon ve düzenin somut ifadeleri (Pipen, 2001), eğitimsel fenomende ki algılarımızı zenginleştirmek için başvurulan teoriksel düşünmenin yaratıcı sonucudurlar (Inbar, 1996). Bir metafor, bir konuyu diğer bir konunun bakış açısından algılamaya ve anlamaya izin vererek (Alvesson, 1991), bize görünenlerin daha derinlerindeki bilgileri sunar ve soyut kavramları somutlaştırarak yaşantımıza

daha da yakın hale getirip, anlamlandırma sürecimizi hızlandırır (Gibson ve Zellmer-Bruhn, 2001; Riejos vd., 2001). Metaforlar anlama biçimlerimizi, kısmi olmakla birlikte ayırt edici bir biçimde çerçeveler (Morgan, 1998), bireylerin dünyayı ve kendilerini algılama biçimlerini gösterirler (Girmen, 2007).

Metafor ve eğitim

Öğretim, bilinenden bilinmeyene ulaşmak ve somuttan soyuta doğru gitmek gibi iki temel prensibi esas alır. Bilinen, nesne veya gerçeklikten yola çıkarak bilinmeyeni, görülmeyeni açıklama yoluna gidilir. Metaforlar, somut örneklerden soyut kavramları açıklamayı sağlayan araçlardır (Clarken, 1997). Metaforlar eğitimsel alanda kullanıldıklarında anlamayı aktif olarak yapılandıran bir öğrenme yaklaşımı sağlarlar. Bu yaklaşımda öğrenci öğrendiği bilgi ile yeni bilgi arasındaki ilişkiyi anlamlandırabilmelidir (Aslan ve Bayrakçı 2006). Metaforlar öğrenmeyi geliştirmek için çok kullanışlı araçlardır. Yeni bir şey keşfetmek istiyorsak, ilk önce bunu hayal edebilmemiz gerekir. Hayal edebilmemizin bir aracı olan metaforlar yaratıcı ve keşfedici öğrenmeyi sağlayabilirler; çünkü onlar zihnimizdeki belirsiz kavramların yerine net anlamlandırmalar oluşturabilmemizi sağlarlar. Metaforların kavramsal sistemlerimizi ve dünyaya bakış açılarımızı değiştirme güçleri vardır (Sanchez vd., 2000).

Öğretmenler çoğu zaman fikirleri, kavramları ve soyut şeyleri açıklamak için metaforları kullanırlar. Metaforlar öğretim aracı olarak, öğrencilerin tanımları ve bilimsel kavramları daha kolay anlamalarını sağlarlar. Öğretim amaçlı metaforlar, çeşitli problem çözme durumlarında anahtar rol oynayabilirler (Sanchez vd., 2000). Metaforlar, eğitim ortamlarında hem öğretmenin, hem de öğrencinin işini kolaylaştıran, dikkatinin toplanmasına yardım eden ve yeni anlamlandırmalar oluşturulmasına da destek sağlayan bir öğrenme aracı olarak düşünülebilirler (Açıkgöz, 2002).

Metaforlar öğretmenlere öğretimlerini daha iyi hale getirmek için uygulamalar hakkında bilgi sağlarken aynı zamanda bu süreç içerisindeki rollerinden ve sorumluluklarından bir mana çıkarmalarına yardımcı olarak sınıflarda olanları değiştirebilmekte ve iyileştirebilmektedir. Bu derin düşünme, onların algıladıkları öğretmen rolü bağlamında gerçekleşir. Eğitimcilerin öğretim, öğrenciler ve eğitim hakkındaki inançları onların sınıftaki olaylar hakkındaki görüşlerini, düşüncelerini, ne yapılması gerektiği hakkındaki hislerini ve neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki değerlendirmelerini etkiler. Bu inançlar çoğu zaman çocukluk döneminde oluşur ve hizmete başlamadan önce öğretmenlerin öğretmen olma üzerine öğrendiklerini etkiler (Kagan, 1992; Gülşen ve diğerleri, 2011).

Araştırmanın Amacı;

Bu araştırmanın genel amacı, öğretmenlerin zihinlerindeki müdür algısını çeşitli metaforlar yardımıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1- Öğretmenler zihinlerindeki müdür algılarını hangi metaforlar ile açıklamaktadırlar?
- 2- Müdür kavramı ile ilgili ileri sürülen metaforların benzerlik ve farklılıklarına göre ne tür bir tematik gruplandırmalar yapılabilir?
- 3- Müdür kavramına ilişkin öğretmenler tarafından geliştirilen metaforlar müdürlerin hangi yönleri üzerine yoğunlaşmaktadır?

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma da, Erzincan ilinde görev yapmakta olan 106 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği, öğretmenlerle yapılan görüşme sırasında; değişen koşullara uyum sağlayabilme esnekliği, geribildirim mekanizmasının anında işleyebilmesi, derinliğine bilgi edinilebilmesi, yanlış anlamaların azaltılması, cevaplarda bireyselliğin korunması gibi özelliklerinden (Yılmaz 2011) dolayı bu araştırma için uygun görülmüş, yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İlk olarak örneklem dışından bir öğretmen ile birlikte pilot görüşme yapılmış, bu görüşme bulguları doğrultusunda “görüşme formu” hazırlanmıştır. Bu form alan uzmanları ve öğretmenler tarafından incelenmiştir. İncelenme sonucunda, gerekli düzeltmeler yapılarak formun son hali elde edilmiştir. Görüşmelerin her biri ortalama 15 dakika sürmüştür.

Çalışma Grubu

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında “içerik analizi” modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Erzincan ilinde görev yapmakta olan 106 öğretmen oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerini toplamak için niteliksel araştırma yöntemlerinden metafor analizi kullanılmıştır. Araştırma ders saati başlamadan öğretmenlerden izin alınarak yapılmıştır. Öğretmenler araştırma konusu ve gerekçesi hakkında bilgilendirilerek formlar dağıtılmış, yaklaşık 15 dakika sonra toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul yöneticilerine ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmak için “okul müdürü.....gibidir/benzemektedir, çünkü.....” cümlesini tamamlaması istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda her öğretmenden sayfanın üstünde bu cümlelerin yazılı olduğu formlar verilerek onlardan bu cümleyi tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak düşüncelerini dile getirmeleri istenmiştir. Metafor çalışmalarında “gibi” kavramı genellikle metafor konusu ile metafor kaynağı arasındaki benzerliği daha net bir şekilde çağrıştırmak için kullanılmaktadır. Bu çalışmada “çünkü” kavramına da yer verilerek yapılan benzetmeler için mantıklı bir sebep üretmeleri istenmiştir (Çapan, 2010).

BULGULAR

Bu çalışmada, öğretmenlerin “Müdür” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırmada, öğretmenlerin katılımıyla “Müdür” olgusu hakkında geliştirdikleri metaforlara ilişkin olarak elde edilen bulgular, tablolar oluşturulup alt başlıklar halinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo.1. Öğretmenler tarafından geliştirilen müdür kavramına ilişkin metaforlar listesi

Metaforlar	Metaforu temsil eden öğretmen sayısı	Yüzde oranı (%)
Kalem	9	8.49
Yönetici	5	4.71
Televizyon kumandası	1	0.94
Hacı yatmaz	1	0.94
Komutan	45	42.45
Baba	3	2.83
Asker	13	12.26
Billboard	1	0.94
Biber	1	0.94
Bilgisayar	10	9.43
Güneş	1	0.94
Orkestra şefi	3	2.83
Dürbün	1	0.94
Direk	1	0.94
Para	1	0.94
Terazi	1	0.94
Koltuk	1	0.94
Ev hanımı	1	0.94
Tilki	1	0.94
Teşkilat lideri	2	1.88
Çavuş	1	0.94
Patron	1	0.94
Müteahhit	1	0.94

Bahçıvan	1	0.94
TOPLAM	106	100

Tablo.1 deki bilgiler dikkate alındığında öğretmenler müdür kavramına ilişkin toplam 24 adet metafor üretmiştir. Öğretmenler tarafından üretilen 24 adet metaforun 16 tanesi birer kişi tarafından üretilmiş iken diğer 8 adet metaforu 2 ile 45 arası öğretmen temsil etmiştir. Bu sonuçlara göre ilk beş sırada yer alan metaforlar şunlardır.

- 1- Komutan (45 öğretmen, % 47.70)
- 2- Asker (13 öğretmen, %13.78)
- 3- Bilgisayar (10 öğretmen,% 10,6)
- 4- Kalem (9 öğretmen, %9.54)
- 5- Yönetici (5 öğretmen, % 4.24)

Öğretmenler ürettikleri 24 metaforun 14 tanesini canlı varlık 10 tanesi cansız varlık ile eşleştirilmiştir. Üretilen canlı varlıklar ile ilişkilendirilen metaforların 12 tanesi insan ile 1 tanesi bitki ile ve 1 tanesi de hayvan ile eşleştirilmiştir. Öğretmenler tarafından üretilen metaforlar beş tema altında değerlendirilmiştir.

Tablo.2. Bir yönetici olarak okul müdürü

Yönetim teması altında değerlendirilen metaforlar	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeler dilimi
Komutan	45	42.45
Asker	13	12.26
Yönetici	5	4.71
Orkestra şefi	3	2.83
Teşkilat lideri	2	1.88
Çavuş	1	0.94
Patron	1	0.94
Müteahhit	1	0.94
Tilki	1	0.94
Hacı yatmaz	1	0.94
Koltuk	1	0.94
Toplam	74	69.77

Tablo.2 incelendiğinde yönetim teması altında öğretmenler toplam 11 (% 45.8) farklı metafor üretmişlerdir. Üretilen 11 metafor toplam 74 (%69.8) öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Yönetim teması altında üretilen metaforların en yüksek temsil oranına sahip olanı komutan metaforu toplamda 45 (%47.70) öğretmen tarafından temsil edilmektedir. İkinci en yüksek temsil oranı ise asker metaforu 13 (%13.78) öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Çavuş, patron, müteahhit, tilki, hacı yatmaz ve koltuk metaforları ise birer öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Yönetim temasında değerlendirilen metaforlar incelendiğinde müdür kavramına ilişkin olarak öğretmenler; düzen ve disiplinin sağlanması, idare edebilme, insanları yönetme, astlarını koordine edebilme ile komutan ve yönetici metaforunu, üstlerden aldığı görevleri eksiksiz yerine getirebilme ve okulun bütün işlerinden sorumlu olma rolleri ile asker ve çavuş metaforunu, ahenk ve uyum içinde kurumsal işleyişi sağlama rolleri bakımından orkestra şefi metaforunu, çalışanların her türlü sorunları, gelişimi ile ilgili rolleri bakımından teşkilat lideri metaforunu, okulun tek sahibi ve karar alıcısı olarak patron metaforunu, okulun fiziki işleri ile daha çok ilgilendiği için müteahhit metaforunu, olaylar ve durumlar karşısında kurnaz olması gerektiği düşüncesi

ile tilki metaforunu, düzenin bir parçası ve tamamlayıcısı olarak hacı yatmaz metaforunu ve son olarak bürokratik davranış biçimleri bakımından koltuk metaforunu tercih etmişlerdir.

Tablo.3. Geliştirici olarak okul müdürü

Gelişim teması altında değerlendirilen metaforlar	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeler dilimi
Baba	3	2.82
Bahçıvan	1	0.94
Toplam	4	3.76

Tablo.3 incelendiğinde öğretmenler gelişim teması altında toplam 2 adet metaforu üretmiştir. Bu 2 metafor da birer öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Öğretmenler, koruma, kollama, gelişimi sağlama, her türlü sorun ile mücadele etme ve kendini adama rollerini dikkate alarak baba ve bahçıvan metaforlarını tercih etmişlerdir.

Tablo.4. Bilgi vasıtası olarak okul müdürü

Bilgi vasıtası teması altında değerlendirilen metaforlar	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeler dilimi
Bilgisayar	10	9.43
Kalem	9	8.49
Güneş	1	0.94
Billboard	1	0.94
Dürbün	1	0.94
Televizyon kumandası	1	0.94
Toplam	23	21.68

Tablo.4 dikkate alındığında, bilgi vasıtası teması kapsamında öğretmenler toplam 6 tane metafor üretmişlerdir. Bilgi vasıtası kapsamında öğretmenler en çok (10 öğretmen, % 10.6) bilgisayar metaforunu tercih etmişlerdir. İkinci olarak 9 (%9.54) öğretmen tarafından üretilen kalem metaforu gelmektedir. Güneş, billboard, dürbün ve televizyon kumandası metaforları birer öğretmen tarafından temsil edilmiştir. Öğretmenler, müdürlerin aynı anda birden fazla işlemi yapmaya çalıştığı için ve bilgisayar gibi komutla çalıştığı için bilgisayar metaforunu, idari işlemlerle uğraşması, alınan kararlara imza atması, onay makamı ve resmi ileri düzenleyici ve yönetmelikleri uygulayıcı rolleri açısından kalem metaforunu, etrafını aydınlatması bakımından güneş metaforunu, okulun reklam aracı ve vizyonunu yansıtmaması bakımından billboard metaforunu, yön bulma ve bilgi sağlama açısından dürbün metaforunu, yöneltme ve sunma aracı olarak da televizyon kumandası metaforunu tercih etmişlerdir.

Tablo.5. Okulun temeli olarak okul müdürü

Temel teması altında değerlendirilen metaforlar	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeler dilimi

Direk	1	0.94
Ev hanımı	1	0.94
Toplam	2	1.88

Temel teması kapsamında öğretmenler 2 adet metafor üretmiştir. Üretilen 2 metafor da birer öğretmen tarafından temsil edilmektedir. Öğretmenler, okulun direği olarak müdürleri görmekte ve okulun işlerini, çalışanları, yapılacakları yönetmesi bakımından direk metaforunu, okulun bütün işlerinden sorumlu olması, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin ve diğer paydaşların huzurunun sağlanması, çalışanlar arasındaki iletişimi sağlaması bakımından ev hanımı metaforunu tercih etmişlerdir.

Tablo.6. Denge unsuru olarak okul müdürü

Denge teması altında değerlendirilen metaforlar	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeleri dilimi
Para	1	0.94
Terazi	1	0.94
Biber	1	0.94
Toplam	3	2.82

Denge teması altında öğretmenler 3 adet metafor üretmişlerdir. Üretilen 3 adet metafor birer öğretmen tarafından temsil edilmiştir. Öğretmenler, müdürlerin rollerini ve görevlerini yerinde ve zamanında kullanabilme yeterliliği açısından para ve biber metaforunu, öğretmen, öğrenci ve veliler arasında denge sağlayıcı rolü bakımında terazi metaforunu tercih etmişlerdir.

Tablo.7. Metaforların tema kapsamında dağılımı ve temsil oranı

Tema adı	Metafor sayısı	Temsil eden öğretmen sayısı	Yüzdeleri dilimi
Yönetim teması	11	74	69.8
Bilgi vasıtası teması	6	23	21.69
Denge teması	3	3	2.83
Temel teması	2	2	1.88
Gelişim teması	2	4	3.77
Toplam	24	106	100

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin okul müdürleri ile ilgili olarak toplam 24 farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmenler tarafından üretilen metaforlar tematik gruplandırılmıştır. Yapılan gruplandırmada üretilen metaforlar, yönetim, gelişim, bilgi vasıtası, temel ve denge teması altında 5 gruba ayrılmıştır. Öğretmenler tarafından üretilen metaforların yarısından fazlası (74 öğretmen, % 69.8) yönetim teması altında değerlendirilmiştir. İkinci olarak öğretmenlerin üretmiş oldukları metaforlar, (23 öğretmen, %21.69) bilgi vasıtası teması altında toplanmıştır. Sonraki temalar ise temsil oranına göre, denge teması (3 öğretmen, % 3.18), temel teması (2 öğretmen, % 2.12) ve gelişim teması (2 öğretmen, % 2.12) olarak sıralanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Teknolojiden yönetime, bilimden ekonomiye, pek çok alanda büyük bir değişimin yaşandığı günümüz dünyasında, yönetim alanında her gün yeni bir teknik, yeni bir kavram, farklı bir anlayış, değişik bir yaklaşım ortaya çıkmakta, günün ihtiyaçlarına cevap veremeyen anlayış ve yapılara karşılık değişik yaklaşımlar geliştirilmektedir. Yönetim alanındaki bu değişim, yönetici davranışlarında da bir değişimi getirmekte ve yöneticilerden beklenen davranış biçimleri değişmektedir. Bu çalışmada öğretmenlerin okul yöneticilerine ilişkin algılamalarının metaforlar aracılığı ile ortaya konması amaçlanmıştır. Değişen yönetim anlayışları doğrultusunda okul yöneticilerinin yönetim alanında ki davranış biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Metaforlar zihinsel çağrışımlarımızı yansıtmaları bakımından önemlidir. Kavramlar üzerindeki algılama, anlama ve benzetim biçimimizi ortaya koyan metaforlar, kavramların zihnimizdeki anlaşılma şeklini de yansıttığı söylenebilir. Metaforlar bir öğrenme aracı olarak ta düşünülebilir. Bir olay, olgu, kavram hakkında bilgi edinmemize de yardımcı olabilir. Bu çalışmada öğretmenler tarafından toplam 24 adet metafor üretilmiştir. Cerit (2008) tarafından öğrenci, öğretmen, ve okul müdürlerinin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri adlı çalışmada toplam 17 metafor üretilmiştir. Dönmez (2008) tarafından yapılan diğer bir çalışmada Türk eğitim sisteminde kullanılan yönetici metaforları araştırılmış ve toplam 70 adet metafor üretilmiştir. Üretilen metaforlar genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin okul müdürü kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar olumsuz olarak nitelendirilebilir. Bu sonuç Yıldırım ve Uğur (2011) ve Aydoğdu (2008)'nin bulguları ile örtüşmektedir. Üretilen metaforlar incelendikten sonra beş tema altında sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmada metaforlar en fazla (11 metafor) yönetim teması altında toplanmıştır. Öğretmenler tarafından okul müdürlerine ilişkin ileri sürülen metaforlar, öğretmenlerin okul müdürlerine ilişkin zihinsel algılarını yansıtmaktadır. Metaforlar aracılığı ile okul yöneticilerinin teknik ve insani yönden bir takım davranışlarının ve yöneticilerin yönetim biçimlerinin tespiti yapılabilir. Metaforlar aracılığı ile okul yöneticilerine dair farklı kavramlardan yola çıkılarak tanımlamalar yapılabilir. Bu çalışmada kullanılan her metafor okul yöneticileri ile ilgili olarak öğretmenlerin farklı algılamalarını yansıtmaktadır. Okul yöneticilerinin teknik ve insani yeterliliklerinin tespiti yapılabilir.

Öğretmenler tarafından müdür kavramına ilişkin geliştirilen metaforlar içerisinde ağırlıklı olarak yönetim kavramına ilişkin metaforlar üretilmiştir. Üretilen bu metaforlar, komutan, asker, bilgisayar, kalem, yönetici, orkestra şefi şeklinde sıralanmaktadır. Öğretmenler tarafından, komutan, asker, yönetici metaforlarının daha çok (63 öğretmen, % 69,8) seçilmiş olması öğretmenlerin okul yöneticilerini, yönetim boyutunda okullarda tek güç sahibi ve bütün kararların alıcısı olan ve aldıkları kararlara itaat edilmesini isteyen kişiler olarak algıladıkları söylenebilir.

Yine aynı şekilde öğretmenler ikinci sırada (23 öğretmen, % 21,69) bilgisayar, kalem, güneş billboard gibi metaforları kullanarak okul yöneticilerini bilgi aracı olarak gördükleri söylenebilir. Bu çalışma sonucunda öğretmenlerin “okul müdürü” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforların genel olarak yönetim teması altında toplanması, okul yöneticilerinin yönetim biçimlerinin ve yönetici davranışlarının bürokratik veya klasik davranış biçimleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bunun yanında öğretmenlerin ürettikleri metaforların ikinci olarak toplandığı tema 6 metafor ile bilgi vasıtası teması olmuştur. Bu sonuç okul yöneticilerinin davranış biçimlerindeki değişimi yansıttığı söylenebilir.

KAYNAKÇA;

- Açıkgöz, K. (2002). “*Aktif Öğrenme*”. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları,
- Ağaoğlu, E. (2005). “Sınıf Yönetimi İle İlgili Genel Olgular”. Kaya, Z. (Ed.), “*Sınıf yönetimi*”. Ankara: PEGEMA Yayıncılık
- Akçay, A. (2003). “Okul Müdürleri Öğretmenleri Etkileyebiliyor mu?”. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 157,
- Alıç, M. (1991). “*Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler*”. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Alvesson, M. (1991). “Organizational Symbolism and Ideology”. *Journal of Management Studies*, Cilt: 28, Sayı: 3
- Arnett, R. C. (1999). “Metaphorical Guidance: Administration as Building and Renovation”. *Journal of Educational Administration*, 37(1).
- Arslan, M ve Bayrakçı, M. (2006). “Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi”. *Milli Eğitim Dergisi*, sayı 171.

- Aydın, F. (2010). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Coğrafya Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, sayı 10(3).
- Aydoğdu, E. (2008). İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yardımıyla Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Başar, H. (1995). *Eğitim Denetçisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ben-Peretz, M, Mendelson, N. ve Kron, F.W. (2003). "How Teachers in Different Educational Context View Their Roles". *Teaching and Teacher Education*, sayı. 19.
- Bursalioğlu, Z.(2005). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Cerit, Y. (2008). "Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, sayı 6 (4).
- Cameron, L. (1996). "Discourse Context And The Development Of Metaphor İn Children". *Current Issues İn Language and Society*, Vol. 3(1).
- Clarcken, Rodney H. (1997). "Five Metaphors for Educators". Annual Meeting of the American Educational Research Association, March 24-28, Chicago.
- Çelikten, M. (2004). "Bir Okul Müdürünün Günlüğü". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 14(1).
- Demirtaş, H. (2005). "*Sınıf yönetiminin temelleri*". H. Kıran (Ed.), Etkili Sınıf Yönetimi, Ankara: Anı Yayıncılık
- Dönmez, Ö.(2008). *Türk Eğitim Sisteminde Kullanılan Yönetici Metaforları*.Yüksek Lisans Tezi Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri
- Drucker, P.(2011). "*Büyük Değişimler Çağında Yönetim*". Çev; Zülfü Dicleli. İstanbul: Optimist Yayınları
- Eraslan, L.(2011). "Sosyolojik Metaforlar", *Akademik Bakış Dergisi*, sayı 27.
- Erdoğan, İ. (2000). "*Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*". İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Fullan, M. (2002). "*The Change Leader*". *Educational Leadership*. Sayı 16.
- Grauwe, A. (2005). "Improving the Quality of Education Through School-Based Management: Learning from İnternational Experience", *Review of Education sayı 51*.
- Gibson, C.B, and Zellmer-Bruhn M.E. (2001). "Metaphors and Meaning: An Intercultural Analysis of the Concept of Teamwork". *Administrative Science Quarterly*. Cilt: 46.
- Girmen, P. (2007). "*İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma ve Yazma Sürecinde Metaforlardan Yararlanma Durumları*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gordon, Thomas.(1999). "*Etkili Liderlik Eğitimi*". Çev: Emel Aksay, İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Gülşen Celal. (2012). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Anı Yayınları, Ankara.
- Gülşen Celal ve diğerleri. (2011). *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi*. Anı Yayınları, Ankara
- Heidorn, Keith C. (2001). Expanding The Mind – The Metaphor, , 27.03.2012 tarihinde <http://members.shaw.ca/keithheidorn/lqarticles/metaphor.htm>, adresinden ulaşılmıştır.
- Hosgörür ve Yoncalık, (2004). "*Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar*". İstanbul: Özel Okullar Birliği,
- Inbar, D. E. (1996). "The Free Educational Prison: Metaphors and Images". *Educational Research*, 38(1).
- Kagan, D (1992). "Professional Growth Among Preservice and Beginning Teachers". *Review of Educational Research* 62(2).
- Lakoff, G. and Johnson, M. (2005). "*Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*". (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları
- Leithwood, K. (2005). "Understanding Successful Principal Leadership: Progress on a Broken Front". *Journal of Educational Administration*, 43(6).
- Morgan, G.(1998). "*Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*". (Çev. G. Bulut), İstanbul: MESS Yayınları.
- Oxford, R, Tomlinson, S, Barcelos, A, Harrington, C, Lavine, R, Saleh, A. and Longhini, A. (1998). "Clashing Metaphors About Classroom Teachers". *System*, vol 26.
- Palmer, I. and Lundberg, C.C. (1995). "Metaphors of Hospitality Organizations". *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. Cilt: 36, Sayı: 3.
- Palmquist, Ruth A. (2001). "Cognitive Style and Users' Metaphors For The Exploratory Study", *Journal of Academic Librarianship*, Vol : 27, Issue : 1.
- Pipen, T. (2001). "Metaphors and Organizational İdentity in the İtalian Puplic Services". *Scandinavian Journal of Management*, Vol: 16.
- Riejos, R; Paloma, U. M; Martin, C. (2001). "The Impact of Visuals : Using a Poster to Present

- Metaphor”, *European Journal of Engineering Education*, Vol : 26, No : 3.
- Sanchez, A; Jose, M. B; Victor, M. (2000). “Desing of Virtual Reality Systems for Education : A Cognitive Approach”, *Education and Information Technologies*, Vol: 5, No:4.
- Sergiovanni, T.(1984).‘ Leadership and Excellence in Schooling ‘ *Educational Leadership* February 1984
- Saban, A. ve diğlerleri (2005). “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforlar”. *XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 28-30 Eylül.
- Stoner, J.A.F. (1978), *Management*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ. Shuell, T. J., 1990, Teaching and Learning as a Problem Solving, *Theory into Practice*, 29 (2).
- Şişman, M ve Turan, S. (2004). “Örgütsel Semboller ve Eğitimde Sembolik Liderlik”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, sayı 37.
- Taylor, William (1984). “*Metaphors of Education*”, Heineman Educational Books Ltd, London.
- Tsoukas, H. (1991). “The Missing Link: Atransformational View of Metaphors in Organizational Science”, *The Academy of Management Review*, 16(3).
- Tamimi, Y. (2005). “Örgüt Kültürünün Metaforlarla Analizi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taymaz, H. (1995). “*Okul Yönetimi*”. Ankara: Sayfa Yayınları.
- Yıldırım, N. ve Uğur, M. (2011). Öğrencilerin algısından okul müdürü imgelerinin karikatürize ifadeleri. *Kastamonu eğitim dergisi*, 19(2).
- Yılmaz, S.(2011). “ İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin “Birlikte Çalışma”ya İlişkin Algıları”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 1.
- Yob, I.M. (2003). “Thinking Constructively With Metaphors”, *Studies in Philosophy and Education*, vol: 22.